

בס"ד, י' חשוון התשפ"ז

בכורות ל"ג – אכילת בכור בעל מום, הפשטת עור שלם והקזת דם לבכור חולה

שאלות:

1. בני רוצה להאכיל גוי ואשה נדה בבכור בעל מום. האם מותר?

אכילת בכור בעל מום

- בסוף הדף הקודם ראינו את המחלוקת במשנה האם ישראל יכול להימנות עם הכהן על אכילת בכור בעל מום. **בית שמאי** אוסרים, כי הם לומדים מהפסוק בשלמים שגם בבכור אוכלים רק כהנים. **בית הלל** מתירים, ולדעת **רבי עקיבא** אפילו לגוי. **בית הלל** עונים בדף שלנו שהפסוק בשלמים על חזה ושוק מדבר בבכור תם, אבל בבכור בעל מום נאמר "בְּשַׁעְרֵי תֹאכְלֶנּוּ הַטֶּמֶא וְהַטְהוֹר יִחַדּוּ כֶּצֶבִי וְכֹאִיל". והם לומדים בקל וחומר: כהן טמא, שלא אוכל קדשים קלים, אוכל בבכור בעל מום, ולכן זר, שאוכל קדשים קלים, בוודאי אוכל בו! הגמרא מקשה שאפשר לפרוך: מה לכהן טמא, שהותר מכללו בעבודת ציבור (כשאין כהנים טהורים, טמאים עובדים), ואילו זר אסור בעבודה תמיד! **בית הלל** עונים שהקל וחומר הוא על אכילה ולא על עבודה, ובאכילה זר עדיף. **רבי עקיבא** מתיר אפילו לגוי, הגמרא מסבירה שהוא סובר ש"כֶּצֶבִי וְכֹאִיל" שנאמר בפסולי המוקדשים מלמד שכמו צבי ואיל, שמותרים לגוי, ככה גם פסולי המוקדשין. הגמרא שואלת למה התנא הראשון בברייתא, שלדעתו **בית הלל** מתירים רק לזרים, לא לומד ככה, ועונה ש"צבי ואיל" נאמרו שלוש פעמים והתנא הזה לומד מהם לימודים אחרים, ובהם פסולי המוקדשין שנולד להם בכור, פטורים מבכורה כמו צבי ואיל.
- הגמרא מביאה ברייתא נוספת שבה **בית שמאי** אוסרים להאכיל בכור בעל מום לנידה, גם זה נלמד מהפסוק "וּבְשַׁרְם יִהְיֶה לָךְ כְּחֵזֶה הַתְּנוּפָה" כמו שבחזה ושוק, נדות לא אוכלות, ככה גם בבכור. **בית הלל** מתירים, כי בבכור בעל מום נאמר "הַטֶּמֶא וְהַטְהוֹר". **בית שמאי** עונים שהפסוק הזה מתיר רק לטמא שהטומאה שלו לא יוצאת מגופו (כמו טמא מת), אבל נדה טומאתה יוצאת מגופה ולכן אסורה. כי מצאנו שהתורה מחלקת בין שני סוגי הטומאות, בפסח שבא בטומאה (כשרוב הציבור טמאי מת) טמאי מת שטומאה לא יוצאת מגופם אוכלים אבל זבים, מצורעים, זבות, נדות ויולדות לא. **בית הלל** עונים ששם התורה כתבה במפורש בהיתר "טֶמֶא לְנֶפֶשׁ", אבל כאן כתוב "הטמא" סתם, בלי הבדל.

2. דוד שחט בכור בעל מום ורוצה להפשיט את העור שלם לעשות נאד. האם מותר?

הפשטת עור שלם מבכור ומפסולי המוקדשין

- הגמרא מביאה ברייתא שאומרת ש"אין מרגילין ביום טוב, וכיוצא בו אין מרגילין לא בבכור ולא בפסולי המוקדשין אפילו שנפדו ושחטן לאכילה. "מרגילין" הוא להפשיט את העור שלם דרך הרגליים כדי לעשות ממנו נאד. ביום טוב זו טירחה שלא צריכה ליום טוב. הגמרא שואלת מי הוא התנא שאוסר בבכור בעל מום ומיהו התנא שאוסר בפסולי

המוקדשים.

רב חסדא אמר שבבכור זה **בית שמאי**, שסוברים שבכור בעל מום נשאר בקדושתו כמו תם, כמו שראינו שהם אסרו אותו באכילה לנידות, ובקדשים אסור להרגיל מפני בזיון. ושכפסולי המוקדשין זה **רבי אלעזר ברבי שמעון**, שמחמיר בפסולי המוקדשין בברייתא על שתי חטאות שהופרשו לאותו חטא, אחת תמימה ואחת בעלת מום שהתמימה קרבה ובעלת המום נפדית. התנא החולק אמר שאם נשחטה בעלת המום לפני זריקת דם התמימה, היא מותרת ולא קדושה יותר, אבל אם נשחטה אחרי הזריקה היא אסורה, כחטאת שבעליה התכפרו באחרת, שאסורה גם בהנאה.

רבי אלעזר ברבי שמעון אוסר גם כשהבשר כבר בקדירה כשנזרק דם התמימה, כי הוא סובר שפסולי המוקדשין נשארים בקדושתם גם אחרי שחיטה.

הגמרא שואלת למה **רב חסדא** לא מעמיד את כל הברייתא כ**בית שמאי**, שיחמירו גם בשאר פסולי המוקדשין, ועונה שייתכן ש**בית שמאי** מחמירים רק בבכור, שקדושתו מרחם. וגם שואלת למה הוא לא מעמיד את הכל כ**רבי אלעזר ברבי שמעון**, ועונה שייתכן שהוא מחמיר רק בפסולי המוקדשין, שפדיונם נתפס בקדושה, אבל בכור בעל מום שקדושתו חלשה לא.

הגמרא מקשה על **רבי אלעזר ברבי שמעון**: הרי לפי המשנה כל פסולי המוקדשין נמכרים באיטליז ונשקלים בליטרא, כי יש רווח להקדש. אם ככה, גם להרגיל צריך להיות מותר, כדי שהעור יימכר ביוקר! **רב מרי בריה דרב כהנא** ענה שמה שמרוויחים בעור מפסידים בבשר.

ולפי שני ההסברים הבאים האיסור להרגיל הוא לדברי הכול, גם אם אין קדושה בבעל המום: במערבא אמרו משמו של **רבינא** שהוא נראה כעובד עבודה בקדשים. ו**רבי יוסי בר אבין** אמר שגזרו שמא ימתין לשחוט עד שימצא קונה לעור שלם, ובינתיים יגדלו עדרים ממנו ויבוא לגזוז ולעבוד בהם.

3. הבכור של אבי חולה, וההקזה שתציל אותו תיצור בו מום. האם מותר להקיז?

הקזת דם לבכור שאחזו דם

- המשנה מביאה מחלוקת משולשת בבכור שאחזו דם (שחלה מריבוי דם, ברטנורא).
 - **רבי יהודה** אוסר להקיז לו דם, אפילו אם ימות, שמא אם נתיר לו יטיל בו גם במקום שגורם מום ודאי, מתוך שהוא בהול על ממונו.
 - **חכמים** מתירים גם במקום שתיאורטית יכול לגרום למום כדי שלא ימות, ובלבד שלא יעשה בו מום קבוע, ואם נעשה בו מום לא ישחט בגלל המום הזה אלא ימתין למום אחר.
 - **רבי שמעון** מתיר להקיז אף שעושה בו מום, כי מותר דבר שאינו מתכוון אלא לרפאותו.
- הברייתא מוסיפה גם את דעת **רבי מאיר**, שמתיר להקיז רק במקום שלא עושים בו מום. ו**רבי שמעון** בברייתא מוסיף שאפילו מותר לשחוט את הבכור על המום שעשינו על מנת לרפא אותו. ושמואל בדף הבא פוסק כמותו.

○ **רבי אלעזר** לימד את בנו (ויש אומרים **רבי חייא**) שהמחלוקת הזו, זהה למחלוקת בחבית של תרומה שנולד בה ספק טומאה, שאסור לאכול אותה (שמא היא טמאה) ואסור להשתמש בה שימוש אחר (שמא היא טהורה).

- **רבי אליעזר אמר** שישמור עליה, אם היא במקום גלוי יניח אותה במקום מוצנע, ואם היא מגולה יכסה אותה, כדי שלא תיטמא. וזה דומה לדעת **רבי מאיר**.
- **רבי יהושע אמר** להפך: יניח אותה במקום גלוי ויגלה אותה, כדי שתיטמא מאלוה, ויהיה מותר להשתמש בה בטומאה לפחות לזילוף. וזה דומה לדעת **חכמים**.
- **רבן גמליאל אמר** שלא יחדש בה דבר. וזה לכאורה כ**רבי יהודה**.
הגמרא דוחה את ההשוואה: כי יש הבדלים בין המקרים, ולכן ייתכן שכל תנא יסבור אחרת בכל אחד מהם. בבכור המקיז מטיל מום בידיים, ובחבית הוא רק גורם לטומאה. ובבכור, אם לא יקיז הוא ימות, ובחבית ייתכן שיבוא אליה ויטהר אותה, ולכן יש סיבה לשמור עליה.

הגמרא מוסיפה שבשני המקרים המחלוקת היא שונה כי היא מחלוקת בלימוד מפסוקים. **רבי חייא בר אבא אמר** בשם **רבי יוחנן** שכולם מודים שמחמץ מנחה אחרי מחמץ חייב, כי "לא תאפה חמץ" נוסף לאיסור "לא תעשה חמץ". וכן מסרס אחרי מסרס חייב, כי בפסוק "ומעור ונתות ונתוק וקרות" הזכרת "נתוק" לצד "קרות" מיותרת ומלמדת שגם ניתוק אחרי כריתה מחייב.

לכן המחלוקת היא רק במטיל מום בבעל מום, כי בכור שעומד למות נחשב בעל מום. **רבי מאיר לומד** מהפסוק "תמים יהיה לרצון כל מום לא יהיה בו" ש"כל מום" מרבה, ולכן אסור להטיל מום גם בבעל מום. **חכמים סוברים** ש"תמים" מלמד שהאיסור רק בתמים, ו**רבי יהודה** סובר כ**רבי מאיר**, אבל גזר גם על מקום שלא נחשב מום.

הגמרא שואלת מה **רבי מאיר** לומד מ"תמים יהיה לרצון"? ועונה שהוא ממעט פסולי המוקדשין אחרי פדיונם, שמותר להטיל בהם מום, למרות שהם אסורים בגיזה ועבודה. הגמרא גם שואלת מה **חכמים** לומדים מ"כל מום לא יהיה בו"! ועונה שזה בא לאסור גם גרמא. כמו שהביריתא לומדת שאסור גם להניח דבילה ובצק על האוזן כדי שכלב יאכל ויפגום את הבכור.

בתחילת הדף הבא הגמרא מסבירה את המחלוקת בלימוד הפסוקים לגבי המקרה של החבית: המחלוקת היא על המילה "לך" בפסוק "ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומתי": **רבי יהושע סובר** שרק תרומה שראויה לך לאכילה צריך לשמור, ו**רבי אליעזר סובר** שגם תרומה תלויה ראויה, כי שמא יבוא אליה ויטהר אותה.

להלכה, **רב יהודה אמר** בשם **שמואל** בדף הבא שהלכה בבכור כ**רבי שמעון** בברייתא שמתיר אפילו לשחוט על המום. והגענו למשנה בדף הבא.